

รูปแบบการพัฒนาการปกครองคณะสงฆ์เถรวาท (มหานิกาย): คณะสงฆ์เขตภาคกลาง
The Government Developmental Model of Theravada Clergy
(Maha Nikai): A Case Study of Central Region Sangha

พระมหาวีระชาติ โพธา* สันฐาน ชยนนท์* วิจิตรา ศรีสอน*
Phramaha Weerachat Potha* Santhan Chayanon* Wichitra Srison*
มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา*
Suan Sunandha Rajabhat University*

บทคัดย่อ

คณะสงฆ์เถรวาทนั้นมีพระธรรมวินัยคือพุทธบัญญัติเป็นหลักปกครอง เดิมนั้นการปกครองคณะสงฆ์ในประเทศไทยเป็นไปตามพระบรมราชโองการ และจารีตประเพณีซึ่งไม่ขัดกับพระธรรมวินัย มีการตราพระราชบัญญัติการปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ.121 และมีประกาศใช้พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 เป็นกฎหมายหลักในการปกครองคณะสงฆ์ไทยจนปัจจุบันนี้ นับเป็นระยะเวลากว่า 59 ปี แต่ยังมีข้อบกพร่องหรือช่องว่างให้ปัญหาความเสียหายกับพุทธศาสนา รวมทั้งองค์กรสงฆ์ การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อศึกษาบริบทและสภาพปัญหาการพัฒนาการปกครองคณะสงฆ์เถรวาท (มหานิกาย): คณะสงฆ์เขตภาคกลาง (2) เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการปกครองคณะสงฆ์เถรวาท (มหานิกาย): คณะสงฆ์เขตภาคกลาง และ (3) เพื่อนำเสนอรูปแบบการพัฒนาการปกครองคณะสงฆ์เถรวาท (มหานิกาย): คณะสงฆ์เขตภาคกลาง การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ การเก็บข้อมูลใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่ม การสัมภาษณ์เชิงลึกมีผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็นผู้ทรงคุณวุฒิ 26 คน เป็นฆราวาส 15 คน และบรรพชิต 11 รูป ประกอบด้วยพระสังฆาธิการนักปกครอง พระภิกษุในเขตภาคกลาง นักวิชาการด้านศาสนา และนักวิชาการด้านรัฐศาสตร์ ผลการวิจัยพบว่า 1) บริบทและสภาพปัญหาการพัฒนาการปกครองคณะสงฆ์เถรวาท (มหานิกาย): คณะสงฆ์เขตภาคกลาง มีสภาพปัญหาและอุปสรรค 3 ด้าน คือ ด้านปัญหาของพระสงฆ์ ด้านขาดประสิทธิภาพในการปกครอง และด้านปัญหาโครงสร้างการปกครอง 2) แนวทางการพัฒนารูปแบบการปกครองคณะสงฆ์เถรวาท (มหานิกาย): คณะสงฆ์เขตภาคกลาง ด้วยการพัฒนาที่นำไปสู่การปกครองที่ดีมี 3 หลัก คือ หลักการพัฒนาตน พระภิกษุสงฆ์เองต้องมีการพัฒนาตนโดยใช้หลักไตรสิกขา 3 (ศีล สมาธิ ปัญญา) หลักการพัฒนาคนในองค์กร โดยใช้หลักสัปปุริสธรรมทั้ง 7 และหลักการพัฒนางานขององค์กรโดยใช้หลักธรรมาภิบาล 6 เพื่อให้สามารถนำมาส่งเสริมการดำเนินงานกิจการคณะสงฆ์ได้ทั้ง 6 ด้าน คือ ด้านการปกครอง ด้านการศาสนศึกษา ด้านศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่ ด้านการสาธารณูปการ และด้านสาธารณสงเคราะห์ ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และ 3) ได้ค้นพบรูปแบบการพัฒนาการปกครองคณะสงฆ์เถรวาท (มหานิกาย): ศึกษาเฉพาะกรณี คณะสงฆ์เขตภาคกลาง TSG MODEL ซึ่งประกอบด้วย การพัฒนาตัวพระสงฆ์เองด้วยหลักไตรสิกขา 3 การพัฒนาคนด้วยหลักสัปปุริสธรรม 7 และการพัฒนางานด้วยหลักธรรมาภิบาล เพื่อใช้ในการพัฒนาการปกครองคณะสงฆ์เถรวาท (มหานิกาย) : ศึกษาเฉพาะกรณีคณะสงฆ์เขตภาคกลาง เป้าหมายของการทำงานในองค์กรสงฆ์ให้มี 1) คนดี 2) คนเก่ง และ 3) องค์กรมีความสุข เป็นการยกย่องคนดี ส่งเสริมคนเก่ง และการสร้างวัฒนธรรมองค์กรใหม่

คำสำคัญ : รูปแบบการพัฒนา, การปกครอง, คณะสงฆ์เถรวาท.

Abstract

The Theravada Sangha is governed by the Dharma and Vinaya, which are the Law Buddhism. In the past, the Sangha Administration in Thailand was organized in accord with the royal command and customs that were inconsistent with the Dharma and Vinaya. The Sangha Administration Act, R.E. 121, and the Sangha Act, 1962, were enacted as the main law governing the Thai Sangha. It has been more than 59 years, but there are still flaws or gaps that damage Buddhism which include the organizations of Sangha. The objectives of this research were to: (1) study the context and problems of the development of Theravada Sangha (Maha Nikaya) Sangha Administration: A case study of the Sangha Council of Central Region; (2) study a guideline for the development of Theravada Sangha (Maha Nikaya) Sangha Administration: Regional Sangha Councils. Central Region; and (3) present the form of administration development of Theravada Sangha (Maha Nikaya): Sangha in the Central Region. This research employed a qualitative research method. The focus group discussion and in-depth interviews were conducted with 26 experts, which include 15 laity and 11 monks. The sample informants consisted of administrative monks, ordinary monks in the central region, religious scholars, and academics in political science. The research findings showed that: 1) in the context and problems in the development of the administration of Theravada Sangha (Maha Nikaya): Sangha Councils in the Central Region, there were problems and obstacles in three aspects: the problem of the monks, the lack of efficiency in administration and the problem of administrative structure; 2) in the guidelines for the development in the form of administration of Theravada Sangha (Maha Nikaya): Sangha Councils in the Central Region that lead to good administration consisted of three principles. They were the principle of self-development, monks needed to develop themselves by using Three Studies principles (Precept, Concentration and Wisdom), the principle of human development in organization using The Seven Sappirisadhammas, and the principle of organizational development using the six principles of good governance; so that they could promote the operation of Sangha affairs more efficient in six areas, namely the Administration, the Religious Studies, The Education Welfare, the Propagation, the Public Utilities and the Public Welfare; and 3) from this research, it was found that a pattern of administrative development of Theravada Sangha (Maha Nikaya): a case study of The Sangha Council of Central Region, was based on TSG MODEL consisted of developing monks by the Three Studies principles, developing people with The Seven Sappurisadhammas and developing work with The six Principles of Good Governance. The TSG MODEL was useful for the development of administration of Theravada Sangha (Maha Nikaya): a case study of the Sangha of the central region, to reach the goals of working in the Sangha organization in order to have 1) Good people (Virtue) 2) Smart people (Intelligent) and 3) Happy organizations (Happy). They constituted the way for honoring good people, promoting good governances, and creating a new corporate culture.

Keywords : Development Model, Administration, Theravada Sangha.

บทนำ

การเผยแผ่พระพุทธศาสนาได้มีความเจริญรุ่งเรืองมาตามลำดับ ถึงแม้ว่าพระพุทธเจ้าจะทรงเสด็จดับขันธปรินิพพานไปแล้ว พระสาวกทั้งหลายก็ทำหน้าที่เผยแผ่พระพุทธศาสนาผ่านการทำสังคายนา (บาลี: สคายน) (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546 : 487) พระพุทธศาสนาเถรวาทแบบลังกาวงศ์ได้เผยแผ่เข้ามาสู่ดินแดนสุวรรณภูมิ แห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในราวพุทธศตวรรษที่ 16 ทั้งที่เมืองพุกาม Mabel Haynes Bode, (1965 : 15-16) เมืองพัน (หัวเมืองมอญหรือเมืองเมาะตะมะ) (ธิดา สารเยา, 2539 : 411) และทางทิศใต้อย่างนครศรีธรรมราช (สุเทพ สุนทรเกษม, 2525 : 25) กระบวนการประดิษฐ์ฐานของพระพุทธศาสนาเถรวาทแบบลังกาวงศ์รวมทั้งกระบวนการสร้างความรุ่งเรืองให้พระพุทธศาสนานิกายเถรวาทลังกาวงศ์นี้ จึงรุ่งเรืองในดินแดนสุวรรณภูมิ ผ่านผู้สืบทอดคือเหล่าพระภิกษุสงฆ์ โดยมีพระมหากษัตริย์แต่ละยุคสมัยให้การใส่ใจความเป็นไปของพระศาสนา ซึ่งเหล่าคณะสงฆ์เถรวาทไทยนั้น นอกจากจะใช้พระธรรมวินัยคือพุทธบัญญัติเป็นหลักปกครองโดยตรงแล้ว ยังถือปฏิบัติตามพระบรมราชโองการของพระมหากษัตริย์ และจารีตที่ไม่ขัดกับพระธรรมวินัย ต่อมาในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ได้พระราชทานพระราชบัญญัติลักษณะการปกครองคณะสงฆ์รัตนโกสินทรศก 121 หรือ พ.ร.บ. คณะสงฆ์ ร.ศ. 121 เพื่อให้จัดระบบการปกครองคณะสงฆ์เป็นครั้งแรก แม้ได้จัดระบบการปกครองตามพระราชบัญญัติ ดังกล่าวแล้ว ก็ยังต้องยึดหลักพระธรรมวินัยเป็นหลักการ และอนุวัติตามจารีตเป็นส่วนเสริมอยู่ ดังนั้น จึงกล่าวได้โดยชัดเจนว่า คณะสงฆ์นั้นอยู่ภายใต้อำนาจแห่งกฎหมาย 3 ลักษณะ คือ พระธรรมวินัย 1 กฎหมายแผ่นดิน 1 จารีต 1 โดยมีพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ซึ่งเป็นกฎหมายแผ่นดิน จัดระบบการปกครองและองค์กรปกครองคณะสงฆ์ตั้งแต่ ร.ศ. 121 (พ.ศ. 2445) จนถึงปี พ.ศ. 2561 มีมาแล้ว 6 ฉบับ คือ

1. พระราชบัญญัติลักษณะปกครองคณะสงฆ์รัตนโกสินทรศก 121
2. พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2484
3. พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505
4. พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 (แก้ไขฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535
5. พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 (แก้ไขฉบับที่ 3) พ.ศ. 2560
6. พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 (แก้ไขฉบับที่ 4) พ.ศ. 2561

ปัจจุบันแม้องค์กรสงฆ์จะมีรูปแบบโครงสร้างการปกครองก็ตามแต่คณะสงฆ์เถรวาทของไทยในปัจจุบันได้ประสบปัญหาในหลาย ๆ ด้านซึ่งนำไปสู่วิกฤติศรัทธาของประชาชนที่มีต่อคณะสงฆ์ใหญ่ ๆ 3 ด้าน ได้แก่ ด้านปัญหาของคณะสงฆ์ ด้านการขาดประสิทธิภาพในการปกครอง และด้านโครงสร้างการปกครอง (พระมหาสุญญา ขนติธมโม (ตรีสวัสดิ์), 2561 : 719)

1) ด้านของสงฆ์เองเป็นผู้ประพฤติดุศีล ผิดพระธรรมวินัย (พระมหาสุญญา ขนติธมโม (ตรีสวัสดิ์), 2561 : 719) พระภิกษุประพฤติหย่อนพระธรรมวินัย เน้นพัฒนาด้านวัตถุมากกว่าด้านจิตใจ ทำให้พระย่อหย่อนในทางประพฤติปฏิบัติ สิ่งยั่วยวนมีมากขึ้น ผู้ที่เข้ามาบวชก็มีปัญหาส่วนพระเก่าก็ขาดการสำรวจ ขาดความรับผิดชอบที่เรียกว่า ขาดสมณสัญญา และในสภาพสังคมไทยปัจจุบัน ชาวเสียหายเกี่ยวกับพระสงฆ์ มีปรากฏบ่อยขึ้น ทำให้พุทธศาสนิกชนที่มี ศรัทธาไม่แก่กล้าหรือพิจารณาไม่รอบด้าน ได้เลื่อมศรัทธาต่อพระสงฆ์ ในภาพรวม หากพิจารณาเรื่องนี้จะพบว่า มี 2 ประเด็นหลักที่เกี่ยวข้องพระสงฆ์ คือ 1) ความเสียหายด้าน

พฤติกรรมการปฏิบัติส่วนตัวที่ไม่สวยงาม ไม่เหมาะสมแก่สมณภาวะ 2) ความเสียหายด้านหลักการหรือการตีความหลักธรรมที่ผิดไปจากพระธรรมวินัย (ภารดี พูลประภา เอี่ยมเจริญ, 2561 : 28)

2) ด้านการขาดประสิทธิภาพในการปกครอง (พระมหาสัณญา ขนติธมโม (ตรีสวัสดิ์), 2561 : 720) พ.ร.บ. คณะสงฆ์มีลักษณะเป็นอำนาจนิยม พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ต้องเป็นฐานรองรับพระธรรมวินัย กำกับพระภิกษุสามเณรให้เจริญใน “ไตรสิกขา” ประกอบด้วย อธิสัสสิกขา อธิจิตตสิกขา และอธิปัญญาสิกขา เรียกสั้น ๆ ว่า ศีล สมาธิ และปัญญา (Phramongkoldhammavithan, 2019) ระบบการรวมศูนย์เป็นระบบที่ไม่โปร่งใสเป็นช่องทางแห่งความไม่สุจริต

3) ปัญหาด้านการโครงสร้างการปกครอง (พระมหาสัณญา ขนติธมโม (ตรีสวัสดิ์), 2561 : 720) ด้านการโครงสร้างการปกครองของคณะสงฆ์ ไม่ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกซึ่งเป็นปัญหาของพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ซึ่งมีโครงสร้างการบริหารที่ไม่มีการแก้ไขให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงทำให้การบริหารไม่สอดคล้องกับภาวะสังคมปัจจุบัน

ปัญหาทั้ง 3 อย่างข้างต้นนับเป็นสิ่งที่องค์กรคณะสงฆ์จะต้องดำเนินการแก้ไขเพื่อปฏิรูปพัฒนาพระศาสนาให้ดียิ่งขึ้น ซึ่งการปฏิรูปพระศาสนานั้น (พระพรหมบัณฑิต, 2558 : 3) กรรมการมหาเถรสมาคม อดีตอธิการบดีมหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย กล่าวว่าเพื่อความเจริญก้าวหน้าของพระศาสนา โดยการปฏิรูปพระพุทธศาสนาต้องมีกฎหมาย 3 ประเภทคือ 1) กฎหมายแผ่นดิน 2) พระวินัย และ 3) จารัต หากมี 3 สิ่งพร้อมกันถึงจะปฏิรูปพระพุทธศาสนาได้ ซึ่งการปฏิรูปพระพุทธศาสนาเป็นสิ่งที่สำคัญเพราะ “การปฏิรูปพระพุทธศาสนา” ต้องเริ่มต้นจากการตราและปรับปรุงแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับภิกษุสงฆ์ให้มีความสอดคล้องกับพระธรรมวินัย การปรับปรุงโครงสร้างการบริหารจัดการ บทบาท หน้าที่และอำนาจขององค์กรภิกษุสงฆ์ ได้แก่ มหาเถรสมาคม เจ้าคณะหน เจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล และเจ้าอาวาส ให้มีการปกครองภิกษุสงฆ์ถูกต้องตามพระธรรมวินัยอย่างเคร่งครัด มีการลงโทษภิกษุสงฆ์ที่ล่วงละเมิดพระธรรมวินัยอย่างจริงจัง มีการคัดกรองเพศฆราวาสที่จะเข้าอุปสมบทเป็นเพศบรรพชิตอย่างมีคุณภาพและเหมาะสม ทั้งหมดนี้เป็นปัญหาที่จะต้องได้รับการแก้ไขอย่างเป็นรูปธรรม ฉะนั้นจึงสามารถสรุปสภาพปัญหาการพัฒนาการปกครองคณะสงฆ์เถรวาทประเทศไทยเป็น 3 ปัญหาหลักได้แก่ ปัญหาด้านคณะสงฆ์เอง ปัญหาเกี่ยวกับการขาดประสิทธิภาพในการปกครอง และปัญหาที่เกี่ยวกับโครงสร้างการปกครอง (วิชาญ ทราญอ่อน, 2559 : 5)

จากประเด็นปัญหา ทั้ง 3 ด้าน ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น องค์กรคณะสงฆ์จะต้องดำเนินการแก้ไขเพื่อปฏิรูปและพัฒนา ตั้งแต่การพัฒนาตัวพระสงฆ์เองด้วยการใช้หลักไตรสิกขา 3 คือ ศีล สมาธิ และปัญญา พัฒนาคนในองค์กรสงฆ์โดยใช้หลักสัปปุริสธรรม 7 และหลักในการพัฒนางานขององค์กรโดยใช้ธรรมาภิบาล 6 ในการบริหาร เพราะสังคมไทยในปัจจุบันนี้ มีการพัฒนาไปได้อย่างรวดเร็วและต่อเนื่องเป็นอย่างมาก การเปลี่ยนแปลงและพัฒนาต้องใช้ปัญญาเพราะองค์กรสงฆ์นั้นเมื่อมีการพัฒนาการปกครองที่ดี การควบคุมดูแล การจัดระเบียบและการพัฒนาที่ดี ก็เพื่อให้เกิดความสงบสุขแห่งองค์กรสงฆ์

ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะทำวิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาการปกครองคณะสงฆ์เถรวาท (มหานิกาย): ศึกษาเฉพาะกรณี คณะสงฆ์เขตภาคกลาง” เพราะหากมีการศึกษาวิจัยเรื่องนี้ก็จะทำให้ได้แนวทางการแก้ไขปัญหาการพัฒนาการปกครองคณะสงฆ์เถรวาท (มหานิกาย) และรูปแบบการพัฒนาการปกครองคณะสงฆ์ที่เหมาะสมแก่การปกครองคณะสงฆ์เถรวาท (มหานิกาย) เพื่อการปกครองคณะสงฆ์เถรวาทประเทศไทยเจริญยิ่งขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบทและสภาพปัญหาการพัฒนาระบบการปกครองคณะสงฆ์เถรวาท (มหานิกาย): คณะสงฆ์เขตภาคกลาง
2. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาระบบการปกครองคณะสงฆ์เถรวาท (มหานิกาย): คณะสงฆ์เขตภาคกลาง
3. เพื่อนำเสนอรูปแบบการพัฒนาระบบการปกครองคณะสงฆ์เถรวาท (มหานิกาย): คณะสงฆ์เขตภาคกลาง

การทบทวนวรรณกรรม

ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาระบบการปกครอง

คำว่า พัฒนา ในภาษาไทย มาจาก วทณ ในภาษาบาลี และ วรณ ในภาษาสันสกฤต แปลว่า ความเจริญ หรือจำเริญ ได้แก่ เติบโตองงาม มากขึ้น หรือสมบูรณ์ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2556 : 827) การพัฒนา โดยความหมายจากรูปศัพท์ จึงหมายถึง การเปลี่ยนแปลงสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้เกิดความเจริญเติบโตองงาม และดีขึ้นจนเป็นที่พึงพอใจ ความหมายดังกล่าวนี้ เป็นที่มาของความหมายในภาษาไทยและเป็น แนวทางในการกำหนดความหมายอื่น ๆ โดยทั่วไป คือการเปลี่ยนแปลงสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้เกิดคุณภาพดี ขึ้นกว่าเดิม ตามนัยความหมายนี้นับว่าเป็นความหมายที่รู้จักกันโดยทั่วไป เพราะนำมาใช้มากกว่า ความหมายอื่น ๆ แม้ว่าจะไม่เป็นที่ยอมรับของนักวิชาการก็ตาม” (สนธยา พลศรี, 2547 : 2) รูปแบบการปกครองเกิดขึ้นพร้อมกับการกำเนิดรัฐ โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการควบคุม ดูแล ให้ประชาชนอยู่ภายใต้อำนาจ หรือบางทีเป้าหมายก็เพื่อประโยชน์สุขของผู้ปกครองเองและพวกพ้อง บางทีก็เพื่อประโยชน์สุขของประชาชนที่อยู่ในรัฐ ให้อยู่กันอย่างปกติสุข ทำให้สังคมมีความเป็นปึกแผ่นมั่นคง เช่น มอบให้แก่พระราช หรือผู้ยิ่งใหญ่คนใดคนหนึ่ง โลกาธิปไตย หมายถึง การปกครองที่ใช้อำนาจสูงสุดขึ้นอยู่กับความเห็นของคนส่วนใหญ่ ซึ่งหมายความว่า ประชาชนส่วนใหญ่มองเห็นอย่างไร ก็ถือเอาอย่างนั้น และธรรมาธิปไตย หมายถึง การปกครองที่ ยึดถือธรรมหรือความถูกต้องเป็นใหญ่ การตัดสินใจทุกอย่างขึ้นอยู่กับความถูกต้องเท่านั้น

แนวคิดเกี่ยวกับการปกครองคณะสงฆ์เถรวาท

ปกครองคณะสงฆ์เถรวาท หมายถึง การควบคุมและส่งเสริมรักษาความเรียบร้อยดีงาม งานในหน้าที่ของพระสังฆาธิการในการปกครองดูแลพระภิกษุ สามเณรในเขตปกครองของตน ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยถูกต้องตามหลักพระธรรมวินัย ภายใต้กฎหมายไทย และตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ด้วยกฎหมายการควบคุมดูแล รักษา ด้วยเหตุนี้พระสังฆาธิการจึงต้องดำเนินการปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย ถูกต้องตามพระธรรมวินัย กฎหมาย กฎมหาเถรสมาคม ข้อบังคับ ระเบียบ คำสั่ง มติ ประกาศ และบัญชาของสมเด็จพระสังฆราช เป็นการปกครองตามความหมายในทางพระพุทธศาสนาเป็นการปกครองเพื่อการศึกษาการปกครองและความสงบเรียบร้อยที่เกิดจากการปกครองนั้นมีใช้เป็นจุดหมายในตัวแต่เป็นปัจจัย คือสภาพเอื้อเพื่อเพื่อช่วยให้บุคคลบรรลุจุดหมายแห่งการศึกษาหรือเพื่อเป็นหลักประกันของการศึกษาทั้งสิ้น ถ้าปกครองด้วยการศึกษาก็ต้องปกครองด้วยอำนาจเมื่อปกครองด้วยอำนาจก็เกิดความรู้สึกในเชิงปฏิบัติที่เอียงไปในทางที่ขัดแย้งกัน (พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2539 : 78) การปกครองคณะสงฆ์ในปัจจุบัน จึงเป็นการพัฒนามาจากหลักพระธรรมวินัยมาใช้ในการปกครอง ควบคู่ไปกับความเจริญเติบโตของสังคมไทย มีกฎหมายบ้านเมือง มีพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ข้อบังคับ ระเบียบต่าง ๆ ที่มาเกี่ยวพันพระธรรมวินัย อาทิเช่น ในด้านรูปแบบของการปกครองคณะสงฆ์ ที่ได้มีการพัฒนาขึ้นมาจากสมัยก่อน คือ การปกครองคณะสงฆ์ด้วยกิจการคณะสงฆ์ 6 ด้าน คือ ด้านการปกครอง ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่

พระพุทธศาสนา ด้านการสาธารณูปการ ด้านการสาธารณสงเคราะห์ และรูปแบบการบริหารการปกครองมีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น โดยมีมหาเถรสมาคมเป็นองค์กรสูงสุดของการปกครองคณะสงฆ์ มหาเถรสมาคมเป็นองค์กรที่จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์รูปแบบการปกครองของมหาเถรสมาคมปกครองเป็นแบบผสม โดยรวมศูนย์อำนาจไว้ที่ส่วนกลาง คือ มีศูนย์การปกครองและปฏิบัติการกิจการคณะสงฆ์และการสั่งการอยู่ในส่วนกลาง และกระจายอำนาจไปยังทุกภาคส่วน โดยการแบ่งระเบียบการปกครองคณะสงฆ์เป็น 2 ส่วน คือ ระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนกลาง และระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ส่วนภูมิภาค โดยแต่งตั้งเจ้าคณะภาค เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ เจ้าคณะตำบล เจ้าอาวาส รับผิดชอบดูแลปกครองพระภิกษุสงฆ์สามเณร และสมาชิกภายในวัด หรือภายในเขตที่ได้รับมอบหมาย มีผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ เป็นเลขาธิการโดยตำแหน่ง และให้สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเป็นสำนักเลขาธิการมหาเถรสมาคม

หลักการที่ใช้ในการแก้ไขการปกครองคณะสงฆ์เถรวาท

กรอบแนวคิดที่นำมาประยุกต์ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้ประมวล และเสนอแนวความคิด ในการบริหารที่นำไปสู่การปกครองที่ดีเป็น 3 หลัก คือ หลักการพัฒนาตน หลักการพัฒนาคน และหลักการพัฒนางาน ดังนี้

1. การพัฒนาตนเองตามแนวทางพระพุทธศาสนาด้วยหลักไตรสิกขา 3

ตามแนวคิดทางพุทธศาสตร์ การพัฒนาตนเป็นการเรียนรู้และการปฏิบัติเพื่อไปสู่ความพอดี หรือการมีคุณภาพของชีวิต มีความสัมพันธ์อันกลมกลืนระหว่างการดำเนินชีวิตของบุคคล กับสภาพแวดล้อมและมุ่งการกระทำตนให้มีความสุขด้วยตนเอง รู้เท่าทันตนเอง เข้าใจตนเองมากกว่าการพึ่งพาอาศัยวัตถุ จึงเป็นแนวทางการพัฒนาชีวิตที่ยั่งยืน หลักการพัฒนาตนตามแนวพุทธศาสตร์ ได้แก่ หลักไตรสิกขา 3 พระภิกษุสงฆ์เองในฐานะผู้เผยแผ่พระศาสนาต้องมีการพัฒนาตนโดยใช้หลักไตรสิกขา 3 พัฒนา ศีล สมาธิ และปัญญา คือการที่บุคคลพยายามที่จะปรับปรุง เปลี่ยนแปลงตนด้วยตนเองให้ดีขึ้นกว่าเดิม เป็นการพัฒนาตนคือการพัฒนาศักยภาพของตนด้วยตนเอง ให้ดีขึ้นทั้งร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม เพื่อให้ตนเป็นสมาชิกที่มี ประสิทธิภาพของสังคม เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น ตลอดจนเพื่อการดำรงชีวิต อย่างสันติสุขของตน เป็นการพัฒนาตนไปสู่วิถีชีวิตที่ดีงาม เรียกว่า “รุ่งอรุณแห่งการพัฒนาตน” (พระเทพเวที (ป.อ.ปยุตโต, 2532)

2. การพัฒนาคนตามแนวทางพระพุทธศาสนาหลักสัปปริสธรรม 7

หลักสัปปริสธรรมนั้นเป็นข้อธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงแก่บริษัทตามโอกาสสถานที่ต่าง ๆ กัน ซึ่งคุณสมบัติของผู้นำที่ดีในความหมายของพระพุทธศาสนาจะต้องเป็นผู้ประกอบด้วยหลักธรรม 7 ประการ ในชีวิตประจำวันนั้น ถ้าหากใครมีคุณธรรมของมนุษย์ที่แท้ 7 ประการนี้ และสามารถประพฤติได้อย่างถูกต้องตามหลักการเหล่านี้โดยสมบูรณ์แล้ว ผู้นั้นย่อมได้ชื่อว่าเป็น ผู้ที่พระพุทธเจ้ายกย่องว่าเป็น “สัตบุรุษ” หรือ “คนดีแท้” หรือ “มนุษย์โดยสมบูรณ์ สัปปริสธรรม หมายถึง ธรรมของสัตบุรุษ ธรรมของคนดี ธรรมที่ทำให้เป็นสัตบุรุษ มี 7 ประการ คือ 1) ธัมมัญญตา รู้หลักหรือรู้จักเหตุ 2) อัตถัญญตา รู้ความมุ่งหมายหรือรู้เหตุผล 3) อุตตัญญตา รู้จักตน 4) มัตตัญญตา รู้จักประมาณ 5) กาลัญญตา รู้จักกาลเวลา 6) ปริสสัญญตา รู้จักชุมชน สังคม 7) ปุคคสัญญตา รู้จักบุคคล คุณธรรม 7 ประการอันเป็นคุณสมบัติภายในตัวผู้นำ ซึ่งมีคุณสมบัติทั้ง 7 ประการนี้ เป็นองค์ประกอบและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกันอย่างสมบูรณ์ ที่จะทำให้อำนาจสามารถจัดการ สามารถปฏิบัติการในภาระงานทุกอย่างให้บรรลุผลสำเร็จได้ตามเป้าหมาย (พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, 2538 : 276)

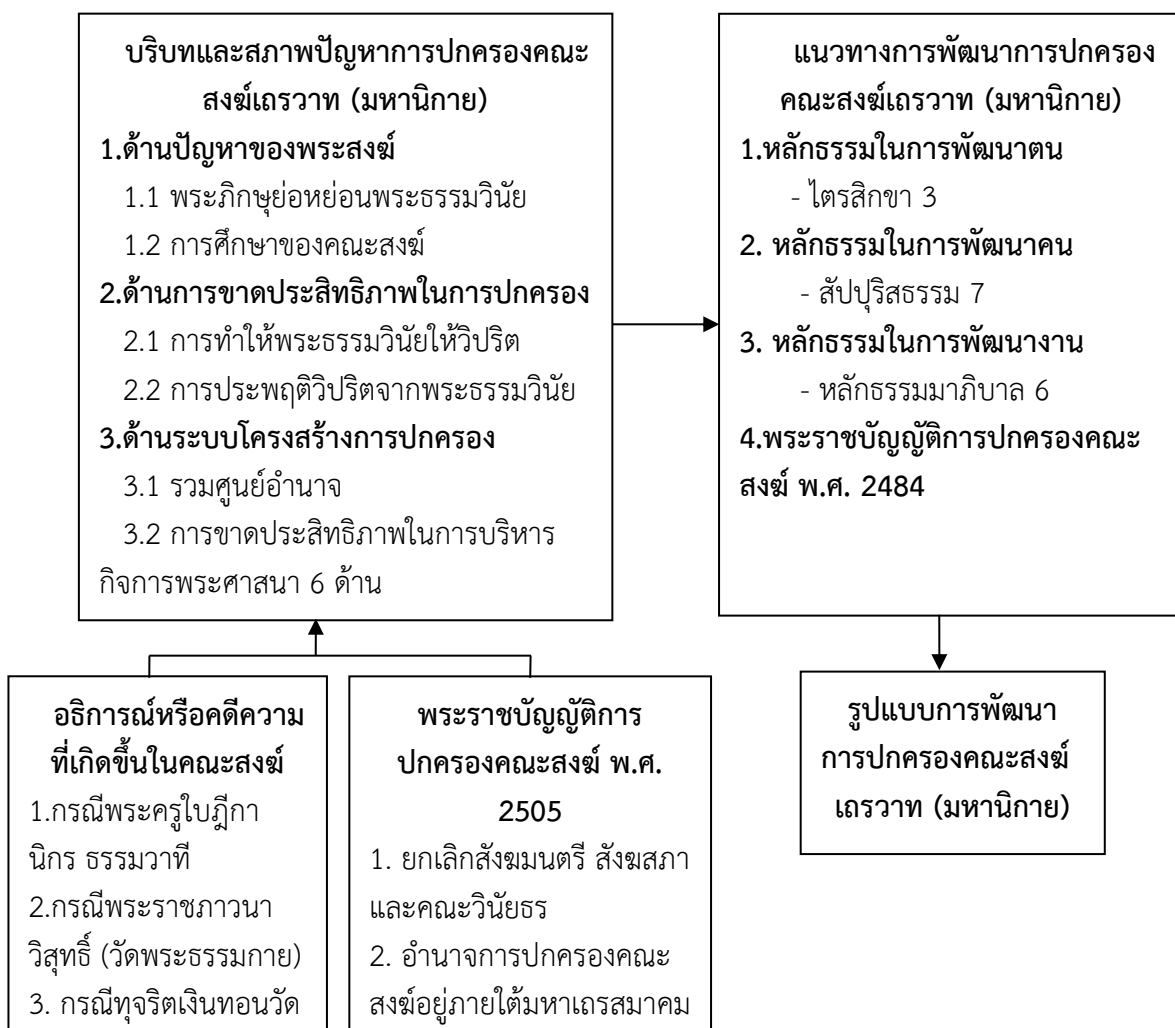
3. การพัฒนางานตามแนวทางพระพุทธศาสนาหลักธรรมาภิบาล

บทบาทของมหาเถรสมาคมในการบริหารกิจการคณะสงฆ์โดยใช้หลักธรรมาภิบาลนั้น มีบทบาทในการบริหารงานโดยใช้ธรรมาภิบาล เป็นแนวทางสำคัญในการจัดระเบียบให้กับวัดและ ชุมชน สามารถอยู่ร่วมกัน

อย่างสงบสุข มีความรักสามัคคีและร่วมกันเป็นพลัง ก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน และเป็นส่วนเสริมความเข้มแข็งหรือสร้างภูมิคุ้มกัน การส่งเสริมให้เกิดการสร้างธรรมาภิบาลนั้น มาจากความร่วมมือของทั้งวัด และชุมชนรวมถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง คือ ผู้มีบทบาทในการวางรากฐาน และรักษากฎระเบียบต่าง ๆ การสร้างธรรมาภิบาลนั้นจำเป็นต้องอาศัย ระบบการจัดการที่มีประสิทธิภาพ มีการรับผิดชอบภายใต้กฎหมาย และนโยบายที่โปร่งใส ตรวจสอบได้ โดยพิจารณาจากแนวทาง 6 ประกอบด้วย 1.ยึดหลักนิติธรรม โดยมีระเบียบ ข้อบังคับ ชัดเจน เป็นธรรม และไม่เลือกปฏิบัติมีการตรวจสอบจากภายนอก 2. ยึดหลักคุณธรรม โดยดำเนินงานอย่างสุจริต ถูกต้อง ดีงาม บนพื้นฐานของศีลธรรม และจริยธรรม ภายใต้กฎระเบียบของสังคมสงฆ์ 3. ยึดหลักความโปร่งใส โดยการบริหารกิจการต่าง ๆ สามารถเปิดเผยในสาธารณะตรวจสอบได้มีประชาชนร่วมเป็นคณะกรรมการ 4. ยึดหลักการมีส่วนร่วมโดยเปิดโอกาสให้ประชาชนและองค์กรมีส่วนร่วมและเสนอความเห็นในการตัดสินใจปัญหา 5.ยึดหลักความรับผิดชอบต่อสังคม โดยมุ่งปฏิบัติงานเต็มความสามารถ และรับผิดชอบต่อผลการปฏิบัติงาน 6. ยึดหลักความคุ้มค่าโดยในการบริหารจัดการต้องใช้ทรัพยากรที่มีจำกัด อย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้เกิดผลประโยชน์คุ้มค่าแก่ส่วนรวม

กรอบแนวคิดการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยได้ครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาการปกครองคณะสงฆ์เถรวาท (มหานิกาย): คณะสงฆ์เขตภาคกลาง” สรุปมาเป็นกรอบแนวคิดการวิจัย ดังนี้

ภาพที่ 1 แสดงกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

ระเบียบวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) การได้มาซึ่งข้อมูล ผู้วิจัยใช้วิธีการรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Research) และการลงพื้นที่ภาคสนาม (Field Work Research) โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. สัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยผู้วิจัยได้กำหนดประชากรที่ใช้ในการวิจัย ออกเป็น 4 ส่วน คือ พระสังฆาธิการนิกายเถรวาท จำนวน 8 รูป พระภิกษุในเขตภาคกลางจำนวน 8 รูป นักวิชาการด้านศาสนา จำนวน 5 รูป/คน นักวิชาการด้านรัฐศาสตร์ จำนวน 5 คน รวมทั้งสิ้น 26 รูป/คน

2. การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) โดยผู้ให้ข้อมูลด้านการสนทนากลุ่ม เฉพาะผู้เชี่ยวชาญ (Focus Group Discussion) เพื่อพัฒนารูปแบบการปกครองคณะสงฆ์เถรวาท (มหานิกาย): ศึกษาเฉพาะกรณี คณะสงฆ์เขตภาคกลาง จำนวน 7 รูป/คน โดยคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงและมีการกำหนดคุณสมบัติผู้เกี่ยวข้อง

ผลการวิจัย

1. บริบทและสภาพปัญหาการพัฒนาการปกครองคณะสงฆ์เถรวาท (มหานิกาย): คณะสงฆ์เขตภาคกลาง มีสภาพปัญหาและอุปสรรค ภายในองค์กร 3 ด้าน ได้แก่ ด้านปัญหาของคณะสงฆ์ ด้านการขาดประสิทธิภาพในการปกครอง ด้านปัญหาโครงสร้างการปกครอง ปัญหาและอุปสรรคการปกครองสงฆ์ไทยที่เกิดขึ้นในปัจจุบันนี้มีอยู่มากมายภายในองค์กรของสงฆ์เองโดยที่พระสงฆ์ไม่ประพฤติตามพระธรรมวินัย ปัญหาด้านการขาดประสิทธิภาพในการปกครอง และปัญหาด้านโครงสร้างระบบการปกครอง และในส่วนของ พ.ร.บ.คณะสงฆ์ที่ใช้อยู่ในปัจจุบันนี้ยังมีจุดบกพร่องที่ต้องมีการปฏิรูประบบการปกครองให้เข้ากับยุคสมัยและทันต่อเหตุการณ์ในการแก้ปัญหาการครอบงำด้วยอำนาจรัฐโดยใช้พระเป็นเครื่องมือในการปกครองรัฐ และภัยจากภายนอกที่เกิดจากศาสนิกอื่น ผู้วิจัยได้นำเสนอเพื่อให้มองเห็นภาพถึงสิ่งที่บกพร่องและแนวทางในการแก้ไขปรับปรุงให้ดีขึ้น

2. แนวทางการพัฒนาการปกครองคณะสงฆ์เถรวาท (มหานิกาย): คณะสงฆ์เขตภาคกลาง สามารถสรุปเป็นความจริงขั้นพื้นฐาน (Grounded Theory) ได้ว่า ในการบริหารที่นำไปสู่การปกครองที่ดีเป็น 3 หลัก คือ หลักการพัฒนาตน ตัวพระภิกษุสงฆ์เอง ในฐานะผู้เผยแผ่พระศาสนาต้องมีการพัฒนาตนโดยใช้หลักไตรสิกขา 3 พัฒนา ศีล สมาธิ และปัญญา คือการที่บุคคลพยายามที่จะปรับปรุง เปลี่ยนแปลงตนด้วยตนเองให้ดีขึ้นกว่าเดิม เป็นการพัฒนาตนคือการพัฒนาศักยภาพของตนด้วยตนเอง ให้ดีขึ้นทั้งร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม เพื่อให้ตนเป็นสมาชิกที่มี ประสิทธิภาพของสังคม เป็นประโยชน์ต่อผู้อื่น ตลอดจนเพื่อการดำรงชีวิต อย่างสันติสุขของตน หลักการพัฒนาคน การใช้หลักสัปปุริสธรรมทั้ง 7 นั้น เป็นการพัฒนาศักยภาพหรือตนเองเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งต่อการปฏิบัติงานของบุคลากร เพราะเป็นสิ่งที่จะทำให้ตัวบุคลากรในหน่วยงานให้มีโอกาสได้พัฒนาตนเองให้มีความรู้และความสามารถในการทำงานต่าง ๆ เกิดความมั่นใจในตนเองพร้อมที่จะทำงานของหน่วยงานด้วยความเต็มใจ ซึ่งจะส่งผลโดยตรงต่อความสำเร็จของหน่วยงานในที่สุด และหลักการพัฒนางาน ได้แก่ หลักธรรมาภิบาล นั้นมีอยู่แล้ว ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 (ปรับปรุง 2535) เพื่อให้สามารถนำมาส่งเสริมการดำเนินงานของคณะสงฆ์ได้ทั้ง 6 ด้าน คือ ด้านการปกครอง ด้านการศาสนศึกษา ด้านศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่ ด้านการสาธารณูปการ และด้านสาธารณสงเคราะห์

3. รูปแบบการพัฒนาการปกครองคณะสงฆ์เถรวาท (มหานิกาย): คณะสงฆ์เขตภาคกลาง สามารถสรุปเป็นความจริงขั้นพื้นฐาน (Grounded Theory) ได้ว่า ควรปรับปรุงกฎหมายคณะสงฆ์ที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน ควรปรับปรุงโครงสร้างการปกครองคณะสงฆ์โดยควรอยู่ในวาระ และกระจายอำนาจการปกครอง ควรขยายการศึกษา

ของพระสงฆ์โดยการจัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรมสามัญ และโรงเรียนพระพุทธศาสนาวันอาทิตย์ให้มากขึ้นกว่าเดิมควรจะทำแผนพัฒนาวัดกับคณะกรรมการวัด และวัดต้องไม่ละเมิดในการพัฒนาจิตใจของพุทธศาสนิกชนในชุมชนที่ตั้งวัด เป็นการบริหารแบบมีส่วนร่วม (Participation Management) คือกระบวนการของการให้ผู้อยู่ได้บังคับบัญชามีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการตัดสินใจ เน้นถึงการมีส่วนร่วมช่วยในการทำงานประสานความเข้าใจกันและกันอย่างเข้มแข็ง โดยใช้ความเชี่ยวชาญอย่างสร้างสรรค์ในการแก้ไขปัญหาของการบริหารจัดการที่สำคัญจะอยู่บนพื้นฐานของแนวความคิดของการแบ่งอำนาจหน้าที่ ถือว่าผู้บริหารแบ่งหน้าที่การบริหารจัดการให้ผู้ที่อยู่ได้บังคับบัญชาและอยู่ใต้การตัดสินใจขององค์กรไม่ใช่เพียงแค่สัมผัสปัญหาหรือ แสดงความห่วงใยเพียงส่วนเดียวการทำงานที่มุ่งไปที่เป้าหมายของการทำงานในองค์กรสงฆ์

อภิปรายผล

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาบริบทและสภาพปัญหาการพัฒนากการปกครองคณะสงฆ์เถรวาท (มหานิกาย): คณะสงฆ์เขตภาคกลาง สามารถสรุปเป็นความจริงขั้นพื้นฐาน (Grounded Theory) ได้ว่า สภาพปัญหาและอุปสรรค ภายในองค์กร 3 ด้าน ได้แก่

1. ด้านปัญหาของคณะสงฆ์ บริบทและสภาพปัญหาการพัฒนากการปกครองคณะสงฆ์เถรวาท ผู้ให้ข้อมูลด้านปัญหาของพระสงฆ์ จำนวน 19 ท่าน ให้ข้อมูลว่า เกิดจากการขาดความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมอย่างถ่องแท้ จำนวน 16 ท่าน ให้ข้อมูลว่า เกิดจากคณะสงฆ์ละเลยระบบการกลั่นกรองบุคคลที่จะเข้ามาบวช จำนวน 14 ท่านให้ข้อมูลว่า เกิดจาก ผู้บวชที่ไม่ได้ศรัทธาในพระพุทธศาสนา สอดคล้องกับบทความวิชาการของ วิชาญ ทรายอ่อน, (2559 : 5) ที่กล่าวว่า พระภิกษุย่อหย่อนพระธรรมวินัย นำมาซึ่งความเสื่อมศรัทธาปัญหามีสาเหตุสำคัญ 2 ประการคือ 1. ปัญหาเกิดจากการปกครองคณะสงฆ์ การปกครองคณะสงฆ์ที่ละเลยระบบการกลั่นกรองบุคคลที่จะเข้ามาบวชเข้ามาสู่พระธรรมวินัยและการกล่อมเกล่าผู้ที่เข้าบวชเข้ามาแล้วทำให้เกิดมีผู้บวชที่ไม่ได้ศรัทธาต่อศาสนาเข้ามาทำความเสื่อมเสียต่อภาพลักษณ์ของพระพุทธศาสนาเป็นจำนวนมาก และ 2. ปัญหาของพระสงฆ์เน้นการพัฒนาทางด้านวัตถุมากกว่าการพัฒนาด้านจิตใจไม่ประพฤติตามหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา

2. ด้านการขาดประสิทธิภาพในการปกครอง บริบทและสภาพปัญหาการพัฒนากการปกครองคณะสงฆ์เถรวาท ผู้ให้ข้อมูลด้านการขาดประสิทธิภาพในการปกครอง ข้อว่าด้วย การทำให้พระธรรมวินัยให้วิปริตมีผลสังเคราะห์ตามลำดับดังนี้ จำนวน 19 ท่านให้ข้อมูลว่า เกิดจากการการเผยแพร่คำสอนคลาดเคลื่อนไปจากหลักพระพุทธศาสนา จำนวน 17 ท่านให้ข้อมูลว่าการนำเอาพระไตรปิฎกฉบับอื่นๆ ภายนอกมาร่วมวินิจฉัยพระพุทธศาสนาเถรวาท จำนวน 16 ท่านให้ข้อมูลว่าเกิดการให้เข้าใจว่าพระไตรปิฎกบาลีบันทึกคำสอนไว้ตกหล่น และข้อว่าด้วย การประพฤติวิปริตจากพระธรรมวินัย มีผลสังเคราะห์ตามลำดับดังนี้ จำนวน 19 ท่านให้ข้อมูลว่า เกิดจากการละเมิดพุทธบัญญัติไม่เคร่งครัดในพระธรรมวินัย จำนวน 18 ท่านให้ข้อมูลว่าการครอบครองกรรมสิทธิ์ของสงฆ์ และจำนวน 16 ท่านให้ข้อมูลว่า เกิดจากการแสวงหาเงินทองลาภสักการะ สอดคล้องกับงานของ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ประยุตโต), (2542 : 5) เรื่องกรณีธรรมกายเคยวินิจฉัยไว้ว่า การทำพระธรรมวินัยให้วิปริต ซึ่งร้ายแรงยิ่งกว่าการประพฤติวิปริตจากพระธรรมวินัยยกตัวอย่างด้านพระวินัย ถ้าพระภิกษุประพฤติผิดพระวินัย ต้องอาบัติปาราชิก เรียกว่าประพฤติวิปริตจากพระธรรมวินัย ก็ต้องแก้ไขโดยดำเนินการลงโทษไปเป็นการส่วนเฉพาะบุคคล พุทธศาสนาจะเจริญมั่นคงได้เราต้องช่วยกันรักษาคำสอนของพระพุทธเจ้าไว้อย่างถูกต้อง ไม่ใช่เพียงแค่มีวัดใหญ่โตสวยงาม หรือมีพระเป็นแสน ๆ องค์ นั้นไม่ได้เป็นหลักประกันว่าจะมีการ

รักษาคำสอนของพระพุทธเจ้าได้อย่างถูกต้อง ถ้าไม่รักษาให้ถูกต้องแล้วมีการบิดเบือนต่อไปเรื่อย ๆ ก็จะเป็นตัวการทำให้พุทธศาสนาเกิดความสั่นคลอนความมั่นคงของพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง

3. ด้านระบบโครงสร้างการปกครอง บริบทและสภาพปัญหาการพัฒนาการปกครองคณะสงฆ์เถรวาท ผู้ให้ข้อมูลด้านระบบโครงสร้างการปกครอง ข้อว่าด้วย พ.ร.บ. คณะสงฆ์ปัจจุบันมีลักษณะรวมศูนย์อำนาจ มีผลสังเคราะห์ตามลำดับดังนี้ จำนวน 22 ท่านให้ข้อมูลว่า มหาเถรสมาคมไม่อาจจะจัดการกับปัญหาทุกเรื่องได้ จำนวน 20 ท่านให้ข้อมูลว่า ขาดการกระจายอำนาจและการมีส่วนร่วมของคณะสงฆ์ จำนวน 19 ท่านให้ข้อมูลว่า การขาดกลไกหน่วยปฏิบัติการที่มีประสิทธิภาพ และข้อว่าด้วยการขาดประสิทธิภาพในการปกครองงานบริหารกิจการพระพุทธศาสนาทั้ง 6 ด้าน มีผลสังเคราะห์ตามลำดับดังนี้ จำนวน 21 ท่านให้ข้อมูลว่า การเผยแพร่ไม่มีแผนการพัฒนาการเผยแพร่ในเชิงรุก จำนวน 18 ท่านให้ข้อมูลว่าการจัดการศึกษามีน้อยอย่างไม่เพียงพอแก่ความต้องการ และจำนวน 17 ท่านให้ข้อมูลว่า เกิดจากการปกครองที่ขาดหลักธรรมาภิบาล สอดคล้องกับงานของสุนทร ฤ รังสี. (2539 : 18) ที่กล่าวไว้ในหนังสือเรื่อง สถาบันทางการเมืองตามแนวพุทธศาสตร์ : รัฐศาสตร์แนวพุทธศาสตร์ว่า กรรมการมหาเถรสมาคมซึ่งเป็นองค์กรบริหารสูงสุดตามระบบการปกครองคณะสงฆ์ไทย ก็เป็นสิ่งเหมาะสมแต่งงานที่ท่านต้องทำควรเป็นงานระดับนโยบายงานให้คำปรึกษาชี้แนะและงานวินิจฉัยตัดสินในระดับสูงสุด ไม่ควรเป็นงานระดับปฏิบัติการที่ต้องพิจารณาถ่วงถ่วงหาแนวทางหรือวิธีดำเนินการเกี่ยวกับการบริหารคณะสงฆ์ที่เหมาะสมในการดำเนินการงานระดับปฏิบัติ การควรเป็นงานขององค์กรระดับรองจากมหาเถรสมาคม และสอดคล้องกับงานของ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), (2545 : 40) กล่าวไว้ในหนังสือการพัฒนาการนับถือศาสนาของคนว่า ด้านการปกครองขาดหลักธรรมาภิบาลไม่มีการกระจายอำนาจในการปกครองสงฆ์ การแต่งตั้งพระสังฆาธิการแต่ละระดับชั้นไม่มีการคัดสรรกันในเขตของตนเอง ส่วนมากมักจะส่งตรงมาจากส่วนกลางโดยไม่ได้อยู่ในพื้นที่จึงทำให้ไม่สามารถแก้ไขปัญหาได้ตรงจุด และคณะสงฆ์ไม่มีสำนักงานเจ้าคณะผู้ปกครองถาวรจึงทำให้การปฏิบัติงานของคณะสงฆ์ล่าช้าและไม่ต่อเนื่อง เมื่อเปลี่ยนเจ้าคณะปกครองสำนักงานก็เปลี่ยนที่ไปตาม ระบบรวมศูนย์ยังเป็นระบบที่ไม่โปร่งใส

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาการปกครองคณะสงฆ์เถรวาท (มหานิกาย): คณะสงฆ์เขตภาคกลาง

1. ด้านการพัฒนาตน ตามหลักไตรสิกขา 3 คือ ด้านศีล morality ด้านสมาธิ concentration และด้านปัญญา wisdom มีผลสังเคราะห์ตามลำดับดังนี้ จำนวน 22 ท่านให้ข้อมูลว่า ศีล คือพฤติกรรมที่แสดงออกทางกาย วาจา ที่ถูกต้องตามระเบียบวินัย การเคารพกติกา และความเป็นผู้มีมารยาททางสังคม จำนวน 22 ท่านให้ข้อมูลว่า สมาธิ คือความประพฤติทางใจ ที่แสดงออกถึงความมีสติ ความตั้งใจ ใฝ่การเรียนรู้ เป็นผู้พัฒนาใจ รู้เท่าทันอารมณ์ที่เข้ามากระทบใจ จำนวน 21 ท่านให้ข้อมูลว่าการปัญญา คือ พฤติกรรมความมีเหตุ มีผล มีความรู้ ความสามารถ สิ่งใดควร สิ่งใดไม่ควร รู้ประโยชน์ และ สิ่งที่มีใช้ประโยชน์ แก้ปัญหาทันที่ สอดคล้องกับงานของพระเทพเวที (ป.อ.ปยุตโต, 2532) เสนอวิธีการที่จะพัฒนาตนไปสู่วิถีชีวิตที่ดีงาม เรียกว่า “รุ่งอรุณแห่งการพัฒนาตน” ไว้ว่า การรู้จักใช้สติปัญญาในการวิเคราะห์ (ปัญญาสัมปทา) การรู้จักจัดระเบียบชีวิต มีการวางแผนและจัดการกิจการงานต่างๆ อย่างมีระบบระเบียบ เรียกว่า ถึงพร้อมด้วยศีล (ศีลสัมปทา) การมีความออกงานถึงที่สุดแห่งความสามารถของตน เรียกว่า ทำให้ตนให้ถึงพร้อม (สมาธิสัมปทา) เพื่อการเตรียมตัวเป็นบุคลากรที่ดีในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา สอดคล้องกับบทความของ วินัย วีระวัฒนานนท์, (2538 : 168) ได้กล่าวไว้ในหนังสือเรื่อง สิ่งแวดล้อมและการพัฒนา ว่า การให้การอบรม การสอน การเผยแผ่เป็นหน้าที่หลักของพระสงฆ์ที่สำคัญ ที่พระสงฆ์ปฏิบัติมาเป็นปกติอยู่แล้ว ทั้งที่เรียกว่าการเทศน์ แสดงธรรม หรือการปาฐกถาก็ตาม

ซึ่งประชาชนทั่วไปให้ความเคารพและสนใจที่จะฟังสาระที่พระสงฆ์เป็นผู้ให้อยู่แล้ว และนับเป็นการศึกษาที่เข้าถึงประชาชนชาวบ้านได้อย่างกว้างขวาง ส่วนในเนื้อหาสาระที่พระสงฆ์ให้แก่ประชาชนจะแตกต่างกันตามโอกาสและวาระต่าง ๆ แต่สิ่งที่เป็นธรรมะหรือคำสอนที่เป็นพระพุทธศาสนาที่นับได้ว่าเป็นสาระในพระพุทธศาสนานั้น เป็นเนื้อหาที่เป็นความจริงที่มีอยู่ที่เกิดขึ้นเป็นปกติ เพราะแท้ที่จริงแล้ว คำว่า “ธรรม” นั้นก็คือ “ธรรมชาติ” นั่นเอง

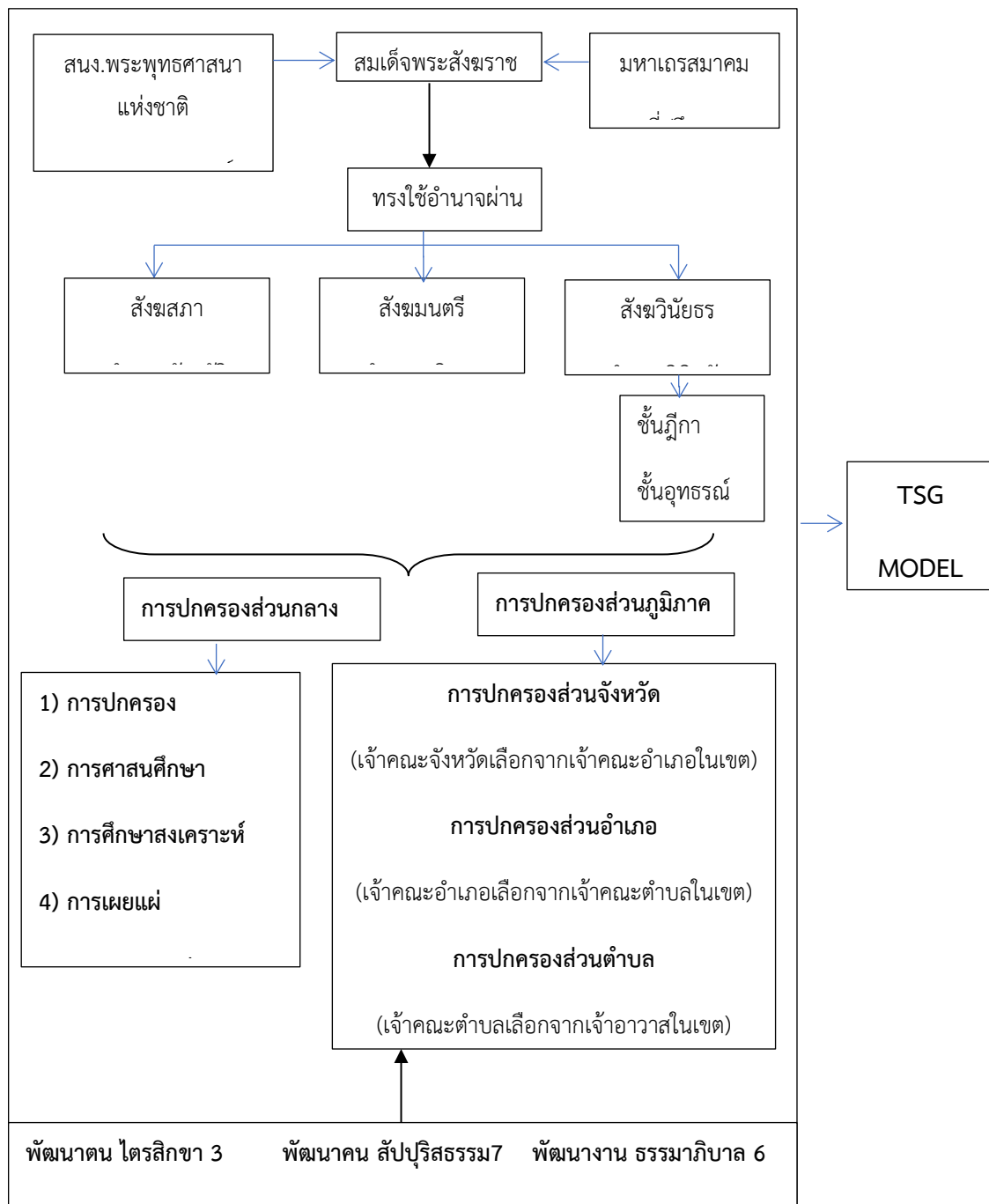
2. ด้านการพัฒนาคน แนวทางการพัฒนาการปกครองคณะสงฆ์เถรวาท (มหานิกาย) ด้านการพัฒนาคนตามหลักสัปติสธรรม 7 1) อัมมัญญตา รู้หลักหรือรู้จักเหตุ 2) อัตถัญญตา รู้ความมุ่งหมายหรือรู้เหตุผล 3) อุตตัญญตา รู้จักตน 4) มัตตัญญตา รู้จักประมาณ 5) กาลัญญตา รู้จักกาลเวลา 6) ปริสสัญญตา รู้จักชุมชน สังคม 7) ปุคคสสัญญตา รู้จักบุคคล มีผลสังเคราะห์ตามลำดับดังนี้ จำนวน 26 ท่านให้ข้อมูลว่า การรู้จักตน คือ การวิเคราะห์ศักยภาพของตนเองในการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน และข้อจำกัด อย่างไร จึงนำไปกำหนดยุทธศาสตร์โครงการต่าง ๆ จำนวน 25 ท่านให้ข้อมูลว่า การรู้จักผล คือ การกำหนดเป้าประสงค์ (ผล) เป็นเหตุให้เกิดผลหรือเป็นไปตาม หลักการที่จะพึงปฏิบัติเพื่อให้สามารถดำเนินการเป็นไปอย่างถูกต้องตามเป้าหมายนั้น จำนวน 21 ท่านให้ข้อมูลว่าการรู้จักประมาณ คือ การบริหารงานคลังและการวางแผนยุทธศาสตร์โครงการต่าง ๆ ในการรู้ขอบเขตความพอดี พอเหมาะด้านการบริหารการเงิน การงบประมาณ ในการทำแผนโครงการต่าง ๆ สอดคล้องกับพระนิพนธ์ของ สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณสมเด็จพระสังฆราช (อุบาล) กล่าวว่า สัปติสธรรม 7 หมายถึง คุณธรรม 7 ประการที่บริบูรณ์ในผู้โดยย่อมบุคคลนั้นให้เป็นสัปติสชนที่เจริญด้วยคุณสมบัติครบถ้วนความเคารพนบถของชนทั้งหลาย ทำให้บุคคลนั้นสามารถปฏิบัติกิจการงานให้บรรลุผลสำเร็จด้วยดี และเป็นหลักปฏิบัติเพื่อทำคนให้เป็นผู้สงบสุขและความเจริญรุ่งเรืองก้าวหน้าได้ เพื่อการพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ให้เป็น ผู้เพียบพร้อมทั้งร่างกายและจิตใจ ในอันที่จะดำรงชีวิตอยู่อย่างมีความสุข ความเจริญ และประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ ภายใต้ระเบียบคำสอนและจุดมุ่งหมายของพระพุทธศาสนา ผู้นำที่ดีควรมีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สามารถเข้าใจถึงความเปลี่ยนแปลงแห่งโลกอย่างแท้จริง เพื่อให้สามารถนำพามวลชนและองค์กรไปสู่จุดหมายได้ตามเป้าหมายที่วางไว้พระพุทธศาสนาได้กล่าวว่า อัตตัญญตา หมายถึง การรู้จักตนเกี่ยวกับ ศรัทธา ศีล จาคะ สุตะ ปัญญา เป็นต้น สอดคล้องกับคำสอนในพระไตรปิฎก (อง.สตตก. 23/65/143-146.) ว่าการรู้ตนในแนวทางแห่งพระพุทธศาสนา ก็คือ การรู้หลักความเจริญอย่างประเสริฐหลักความเจริญของอารยชนตามคุณธรรมที่เรียกว่า อารยวัฑฒ 5 ดังต่อไปนี้ (1) ศรัทธา ความเชื่อ ความมั่นในพระรัตนตรัย ในหลักแห่งความเจริญความดีความงาม (2) ศีล ความประพฤติดี มีวินัย เลี้ยงชีพสุจริต (3) สุตะ การเล่าเรียน สดับฟัง ศึกษาหาความรู้ (4) จาคะ การเผื่อแผ่เสียสละ เอื้อเฟื้อ มีน้ำใจช่วยเหลือ ใจกว้างพร้อมที่จะรับฟังและร่วมมือ ไม่คับแคบเอาแต่ตัว (5) ปัญญา ความรอบรู้ รู้คิด รู้พิจารณา เข้าใจเหตุผล คือ รู้จักโลกและชีวิตตามความเป็นจริง และสอดคล้องกับงานของ พระสามารถ อานนโท, (2549 : 33-34) ว่า จ. เปரியญได้กล่าวว่า หลักสัปติสธรรม 7 หมายถึง ธรรมของสัตบุรุษ ธรรมของคนดี บุคคลที่มีคุณธรรมประจำใจ โดยยึดเอาหลักสัปติสธรรมเป็นหลักในการดำเนินชีวิต บุคคลที่ยึดเอาหลักสัปติสธรรม เป็นธรรมประจำใจยังได้ชื่อว่า เป็นผู้ดี เพราะเป็นผู้มีเหตุผลมีผลในการปฏิบัติตน เมื่อบุคคลรู้จักเหตุผลแล้ว การปฏิบัติตนก็เพียบพร้อมด้วยความดี คือ รู้จักเหตุ รู้จักผล รู้จักตน รู้จักประมาณ รู้จักกาล รู้จักชุมชน รู้จักบุคคล แล้วบุคคลนั้นเป็นคนดี คือ สัตบุรุษในทางพระพุทธศาสนาถือว่าเป็นคนดี เพราะเป็นผู้รักสงบ รักความเที่ยงธรรม รู้จักหน้าที่ของตน รู้จักกาลเทศะ มีเหตุมีผลในการทำงาน โดยเฉพาะผู้ที่ทำหน้าที่ปกครองคนอื่น จะสามารถบริหารงานได้อย่างราบรื่น

3. การพัฒนางานตามหลักธรรมาภิบาล แนวทางการพัฒนาการปกครองคณะสงฆ์เถรวาท (มหานิกาย) ด้านการพัฒนางานตามหลักธรรมาภิบาล 6 ได้แก่ 1. หลักนิติธรรม Rule of Law 2. ความโปร่งใส Transparency 3. การมีส่วนร่วม Participation 4. ความรับผิดชอบ Accountability 5. ประสิทธิภาพ Efficiency และ 6. การประสิทธิผล Effectiveness มีผลสังเคราะห์ตามลำดับดังนี้ จำนวน 23 ท่านให้ข้อมูลว่า ความโปร่งใส Transparency คือ ตรวจสอบได้ทุกเรื่องราวในการทำงานตามภาระหน้าที่ จำนวน 22 ท่านให้ข้อมูลว่า การมีส่วนร่วม Participation คือ รู้สึกไว้ว่าตัวเองเป็นสมาชิกถาวรของสถาบันสงฆ์ จำนวน 21 ท่านให้ข้อมูลว่า นิติธรรม Rule of Law คือ การบริหารงานเคารพ และปฏิบัติตามกฎหมาย ระเบียบแบบแผนของคณะสงฆ์ สอดคล้องกับ สถาบันราชประชาสมาสัย กล่าวในหนังสือเรื่อง ธรรมาภิบาลบันดาลสุขว่า บริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี คือ ขบวนการ หรือขั้นตอนในการทำงานหรือกิจกรรมใด ๆ ที่จัดขึ้นในสถาบันฯ เริ่มจากงานในหน้าที่รับผิดชอบของแต่ละคน งานที่ได้รับคำสั่งให้ทำหรืองานที่ร่วมกันทำจะต้องเป็นไปตามหลักธรรมาภิบาล 6 หลักคือ 1) นิติธรรม เคารพ และปฏิบัติตามกฎหมาย ระเบียบแบบแผนและกฎหมายต่าง ๆ 2) คุณธรรม ในหลายแง่มุม เช่น เมตตาธรรม คือความปรารถนาให้ผู้อื่นเป็นสุข 3) ความโปร่งใส ตรวจสอบได้ทุกเรื่องราวในการทำงานตามภาระหน้าที่ 4) การมีส่วนร่วม พึงระลึกไว้ว่าตัวเองเป็นสมาชิกถาวรของสถาบันฯ 5) ร่วมรับผิดชอบต่อผลงานที่ทำเอง ทำโดยกลุ่ม ทำในนามสถาบันฯ 6) ความคุ้มค่า ทั้งในแง่ของรูปธรรมและนามธรรม สอดคล้องกับ ไชยวัฒน์ คำชูและคณะ, (2545 : 44-49) ที่ได้กล่าวว่า “องค์ประกอบพื้นฐานของการสร้างธรรมาภิบาล” ได้แก่ 1. ภาระรับผิดชอบ หมายถึง การกำหนดให้บุคคลและองค์กร ต้องมีภาระความรับผิดชอบต่อสาธารณะ 2. มีความโปร่งใส หมายถึง การที่สาธารณะชนมีโอกาสรับรู้นโยบายด้านต่าง ๆ ขององค์กร และ 3. มีการปราบปรามการทุจริตและการประพฤติมิชอบความหมายนี้ครอบคลุมรูปแบบการฉ้อราษฎร์บังหลวง ซึ่งจะถือเป็นตัวชี้วัดสำคัญที่แสดงความตั้งใจจริงในการสร้างธรรมาภิบาลให้เกิดขึ้นในองค์กรได้ และ 4.การจัดวิธีการปกครองแบบมีส่วนร่วม การมีส่วนร่วมในการทำงานขององค์กร

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อนำเสนอรูปแบบการพัฒนาการปกครองคณะสงฆ์เถรวาท (มหานิกาย): คณะสงฆ์เขตภาคกลาง พบว่า ควรปรับปรุงกฎหมายคณะสงฆ์ที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน ควรปรับปรุงโครงสร้างการปกครองคณะสงฆ์โดยควรอยู่ในวาระ และกระจายอำนาจการปกครอง เป็นการบริหารแบบมีส่วนร่วม (Participation Management) คือกระบวนการของการให้ผู้อยู่ใต้บังคับบัญชามีส่วนเกี่ยวข้องในกระบวนการตัดสินใจ เน้นถึงการมีส่วนร่วมช่วยในการทำงานประสานความเข้าใจกันและกันอย่างเข้มแข็ง โดยใช้ความเชี่ยวชาญอย่างสร้างสรรค์ในการแก้ไขปัญหาของการบริหารจัดการที่สำคัญ จะอยู่บนพื้นฐานของแนวความคิดของการแบ่งอำนาจหน้าที่การทำงานที่มุ่งไปที่เป้าหมายของการทำงานในองค์กรสงฆ์ โดยใช้รูปแบบการพัฒนาการปกครองคณะสงฆ์เถรวาท (มหานิกาย): คณะสงฆ์เขตภาคกลางตามแบบ TSG MODEL ได้แก่ การพัฒนาตัวพระสงฆ์เองด้วยหลักไตรสิกขา 3 Three studies (ศีล สมาธิ ปัญญา) การพัฒนาคนในองค์กร ตามหลักธรรม สัปบุริสธรรม 7 Sappurisa Dhamma และพัฒนางาน พัฒนาองค์กร และการบริหารงานอย่างโปร่งใสตามหลัก (ธรรมาภิบาล) ซึ่งหลักธรรมาภิบาล 6 Good governance

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัย

จากการศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้วิจัยขอเสนอองค์ความรู้ใหม่จากการวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาการปกครองคณะสงฆ์เถรวาท (มหานิกาย): คณะสงฆ์เขตภาคกลาง

ภาพที่ 2 รูปแบบโครงสร้างการปกครองคณะสงฆ์ไทยตามแบบ TSG MODEL

จากภาพที่ 1 องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัยสามารถอธิบายได้ว่ารูปแบบโครงสร้างการปกครองคณะสงฆ์ไทยตามแบบ TSG MODEL ด้านหลักการพัฒนาตน ตามหลักไตรสิกขา 3 (Three Studies) คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ด้านพัฒนาคนตามหลักสัปฐธรรม 7 (Sappurisa Dhamma) คือ รู้จักเหตุ รู้จักผล รู้จักตน รู้จักประมาณ รู้จักกาล รู้จักชุมชน รู้จักบุคคล และพัฒนางานตามหลักธรรมาภิบาล 6 (Good governance) คือ

หลักนิติธรรม ความโปร่งใส การมีส่วนร่วม ความรับผิดชอบ ประสิทธิภาพ และการประเมิณผล มีรายละเอียดดังนี้

1. การพัฒนาตัวพระองค์เองด้วยหลักไตรสิกขา 3 Three studies (ศีล สมาธิ ปัญญา) เพราะไตรสิกขา คือ กระบวนการเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนาที่มีจุดมุ่งหมายในการพัฒนามนุษย์ทั้ง 3 ด้าน คือ

- (1) การฝึกฝนตนเองเรื่องศีล (self-training morality)
- (2) การฝึกฝนตนเองเรื่องสมาธิ (self-training in mentality or concentration)
- (3) การฝึกฝนตนเองเรื่องปัญญา (self-training in wisdom) (สุมน อมรวิวัฒน์, 2547 : 15)

เกิดผลในการพัฒนาตน ได้แก่ “ศีล” นั่นคือ สะอาด (clean) ทางกาย และวาจา และเพื่อการฝึกอบรมข้อปฏิบัติความประพฤติทางกาย “สมาธิ” เพื่อความสงบ (calm) รวมถึงการฝึกอบรมทางจิตใจ ให้เกิดคุณธรรม และศึกษา “ปัญญา” สว่าง (clear)

2. การพัฒนาคนในองค์กร กำหนดกรอบแห่งการแสวงหาความรู้ว่า การจะทำงานให้สำเร็จตามความมุ่งหมาย หรือแนวทางการดำเนินชีวิตสำหรับคนที่ต้องการพัฒนาตนเอง ตามหลักธรรม สัปปุริสธรรม 7 Sappurisa Dhamma

(1) อัมมัญญตา (ความรู้จักธรรม รู้หลัก หรือ รู้จักเหตุ คือ รู้หลักความจริง รู้หลักการ รู้หลักเกณฑ์ รู้กฎแห่งธรรมตา รู้กฎเกณฑ์แห่งเหตุผล และรู้หลักการที่จะทำให้เกิดผล รู้ว่าต้องกระทำเหตุอันนี้ ๆ หรือกระทำตามหลักการข้อนี้ ๆ จึงจะให้เกิดผลที่ต้องการอันนั้น ๆ เป็นต้น -knowing the law; knowing the cause)

(2) อัตถัญญตา (ความรู้จักอรรถ รู้ความมุ่งหมาย หรือ รู้จักผล คือ รู้ความหมาย รู้ความมุ่งหมาย รู้ประโยชน์ที่ประสงค์ เมื่อทำไปแล้วจะบังเกิดผลอะไรบ้าง knowing the meaning; knowing the purpose; knowing the consequence)

(3) อัตตัญญตา (ความรู้จักตน คือ รู้ว่า เรานั้น ว่าโดยฐานะ ภาวะ เพศ กำลังความรู้ ความสามารถ ความถนัด และคุณธรรม แล้วประพฤติให้เหมาะสม และรู้ที่จะแก้ไขปรับปรุงต่อไป -knowing oneself)

(4) มัตตัญญตา (ความรู้จักประมาณ คือ ความพอดี moderation; knowing how to be temperate)

(5) กาลัญญตา (ความรู้จักกาล คือ รู้กาลเวลาอันเหมาะสม กระทำหน้าที่การงาน เช่น ให้ตรงเวลา ให้เป็นเวลา ให้ทันเวลา ให้พอเวลา ให้เหมาะสมเวลา เป็นต้น knowing the proper time; knowing how to choose and keep time)

(6) ปริสัณญตา (ความรู้จักบริษัท คือ รู้จักชุมชน และรู้จักที่ประชุม รู้กิจที่ประพฤติดต่อชุมชน นั้นๆ ว่า ชุมชนนี้เมื่อเข้าไปหา จะต้องทำกิจอย่างนี้ จะต้องพูดอย่างนี้ ชุมชนนี้ควรสงเคราะห์อย่างนี้ เป็นต้น - knowing the assembly; knowing the society)

(7) ปุคคลัญญตา หรือ ปุคคลปโรปรัญญตา (ความรู้จักบุคคล คือ ความแตกต่างแห่งบุคคลว่า โดย อหยาศัย ความสามารถ และคุณธรรม ว่าควรคบหรือไม่ จะใช้จะตำหนิ ยกย่อง และแนะนำสั่งสอนอย่างไร เป็นต้น - knowing the individual; knowing the different individuals) (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), 2547 : 23-25)

เพื่อเกิดผลต่อการพัฒนาคน คือ 1. รู้หลักการและกฎเกณฑ์ 2. รู้ความหมายและวัตถุประสงค์ 3. มีความรู้ ความสามารถ ความถนัด มีจุดแข็ง จุดอ่อน 4. รู้จักความพอดี รู้ประมาณความพอดีทำด้วยปัญญา 5. รู้กาลเวลาอันเหมาะสม วางแผนด้านเวลา 6. รู้จักชุมชน และวัฒนธรรมชุมชน 7. รู้ความแตกต่างระหว่างบุคคล

3. การพัฒนางาน พัฒนางองค์กร และการบริหารงานอย่างโปร่งใสตามหลัก (ธรรมาภิบาล) ซึ่งหลักธรรมาภิบาล Good governance คือ การปกครอง การบริหาร การจัดการการควบคุมดูแล กิจกรรมต่าง ๆ ให้เป็นไปในครรลองธรรม นอกจากนี้ยังหมายถึงการบริหารจัดการที่ดี ซึ่งสามารถนำไปใช้ได้ทั้งภาครัฐและเอกชน ธรรมที่ใช้ในการบริหารงานนี้ มีความหมายอย่างกว้าง กล่าวคือ หากได้มีความหมายเพียงหลักธรรมทางศาสนาเท่านั้น แต่รวมถึง ศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม และความถูกต้องชอบธรรมทั้งปวง ซึ่งวิญญูชนพึงมีและพึงประพฤติปฏิบัติ อาทิ ความโปร่งใสตรวจสอบได้ การปราศจากการแทรกแซงจากองค์กรภายนอกซึ่งประกอบไปด้วย 6 หลักการ คือ

(1) หลักนิติธรรม (The rule of law) การปฏิบัติตามกฎหมาย กฎ ระเบียบ ข้อบังคับต่าง ๆ โดยถือว่าเป็นการปกครองภายใต้กฎหมายมิใช่ตามอำเภอใจ หรืออำนาจของตัวบุคคล จะต้องคำนึงถึงความเป็นธรรม และความยุติธรรม รวมทั้งมีความรัดกุมและรวดเร็วด้วย

(2) หลักคุณธรรม (Morality) การยึดมั่นในความถูกต้อง ดีงาม การส่งเสริม ให้บุคลากรพัฒนาตนเอง ไปพร้อมกัน เพื่อให้บุคลากรมีความซื่อสัตย์ จริงใจ ขยัน อดทน มีระเบียบ วินัย ประกอบอาชีพสุจริตเป็นนิสัยประจำชาติ

(3) หลักความโปร่งใส (Accountability) หลักความโปร่งใส ตรงข้ามกับการทุจริต คอร์รัปชัน ยึดหลักความสุจริต ความบริสุทธิ์ใจ

(4) หลักการมีส่วนร่วม (Participation) การให้โอกาสให้บุคลากรหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมทางการ บริหารจัดการเกี่ยวกับการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ เช่น เป็นคณะกรรมการ คณะอนุกรรมการ และหรือ คณะทำงานโดยให้ข้อมูล ความคิดเห็น แนะนำ ปรีกษา ร่วมวางแผนและร่วมปฏิบัติ

(5) หลักความรับผิดชอบ (Responsibility) การตระหนักในสิทธิและหน้าที่ ความสำนึกในความรับผิดชอบต่อสังคม การใส่ใจปัญหาการบริหารจัดการ การกระตือรือร้นในการแก้ปัญหา และเคารพในความคิดเห็นที่แตกต่าง รวมทั้งความกล้าที่จะยอมรับผลดีและผลเสียจากกระทำของตนเอง

(6) หลักความคุ้มค่า (Cost-effectiveness or economy) การบริหารจัดการและใช้ทรัพยากรที่มีจำกัด เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ส่วนรวม โดยธรรมาภิบาลให้บุคลากรมีความประหยัด ใช้วัสดุอุปกรณ์อย่างคุ้มค่า และรักษาทรัพยากรธรรมชาติให้สมบูรณ์ยั่งยืน (มินตรา ศรีนิมิต, 2563 : 34-35)

เพื่อเกิดผลต่อองค์กร คือ 1. นิติธรรม เคารพ และปฏิบัติตามกฎกติกา ระเบียบแบบแผนของคณะสงฆ์ 2. ความโปร่งใส ตรวจสอบได้ทุกเรื่องราวในการทำงานตามภาระหน้าที่ 3. การมีส่วนร่วม พึงระลึกไว้ว่าตัวเองเป็นสมาชิกถาวรของสถาบันสงฆ์ 4. ร่วมรับผิดชอบต่อผลงานที่ตนเอง ทำโดยกลุ่ม ทำในนามสถาบันสงฆ์ 5. ประสิทธิภาพ เช่น มีเมตตาธรรมต่อคณะคือความปรารถนาให้ผู้อื่นเป็นสุข 6. การประเมินผลความคุ้มค่าทั้งในแง่ของรูปธรรมและนามธรรม

สรุปตัวแบบ TSG MODEL ประกอบด้วย พัฒนาตัวพระสงฆ์เองด้วยหลักไตรสิกขา 3 Three studies การพัฒนาคนด้วยหลักสัปปุริสธรรม 7 Sappurisa Dhamma และพัฒนางานด้วยหลักธรรมาภิบาล Good governance เพื่อเป้าหมายของการทำงานในองค์กรสงฆ์ให้มี (1) คนดี (Intelligent) (2) คนเก่ง (Virtue) (3) องค์กรมีความสุข (Happy) การยกย่องคนดี ส่งเสริมคนเก่ง และการสร้างวัฒนธรรมองค์กรใหม่หากความสัมพันธ์ขององค์ประกอบพื้นฐานทั้งสามนี้ดำเนินไปอย่างถูกต้องแล้ว พระธรรมวินัยของพระพุทธเจ้าจะได้รับการเชิดชู อลัชชีในพระพุทธศาสนาจะถูกขจัดออกไป การปรับปรุงโครงสร้างการปกครองคณะสงฆ์โดยควรอยู่ในวาระ และกระจายอำนาจการปกครอง ภายใต้การบริหารองค์กรคณะสงฆ์ตามหลักธรรมาภิบาล ภายใต้บรรยากาศเช่นนี้

พระพุทธศาสนาจะกลับฟื้นคืนสู่ความเจริญรุ่งเรืองบนผืนแผ่นดินไทยอีกครั้งหนึ่ง และจะเป็นที่พึงแก่ชาวโลกในการแก้ไขวิกฤตการณ์นานาประการที่โลกเผชิญอยู่ในปัจจุบัน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรให้มีการวิจัยในรายละเอียดเพิ่มเติมเกี่ยวกับการจัดระเบียบการปกครองคณะสงฆ์โดยเฉพาะในที่เกี่ยวข้องกับการจัดโครงสร้างองค์กรและอำนาจหน้าที่ขององค์กรปกครองคณะสงฆ์ในระดับส่วนภูมิภาค เพื่อให้มีการแก้ไขปรับปรุงพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505

2. ควรให้มีการวิจัยในรายละเอียดเพิ่มเติมเกี่ยวกับการบริหารจัดการองค์กรสงฆ์และกำกับตามหลักนิติธรรมและคุณธรรมภายใต้มาตรฐานเดียวกัน ในพระพุทธศาสนา เพื่อให้มีการปรับปรุง หรือแก้ไขกฎหมาย กฎกระทรวงประกาศ ระเบียบ ข้อบังคับ หรือหลักเกณฑ์ ตลอดจนคำสั่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการองค์กรสงฆ์โดยไม่ขัดหรือแย้งกับหลักพระธรรมวินัยและกฎหมายบ้านเมือง เพื่อให้การบริหารจัดการองค์กรสงฆ์ในพระพุทธศาสนามีความสอดคล้อง หรือคล้อยตามหลักการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดีหรือหลักธรรมาภิบาล

3. ควรวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของคณะสงฆ์ในการบริหารงานมหาเถรสมาคม โดยสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเป็นผู้ให้การวิจัย หรือ มหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้งสองแห่งควรจะขอทุนวิจัยในเรื่องรูปแบบการปกครอง รูปแบบการศึกษา เป็นต้น

บรรณานุกรม

- สุมน อมรวิวัฒน์. (2547). การพัฒนาการเรียนรู้ตามแนวพุทธศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ไชยวัฒน์ คำชู และคณะ. (2545). แนวทางการนำหลักธรรมาภิบาลมาประยุกต์ใช้กับองค์กรปกครองท้องถิ่น. กรุงเทพฯ : บพิธการพิมพ์.
- จิตา สารยา. (2539). อารยธรรมไทย. กรุงเทพฯ : เมืองโบราณ.
- พระเทพเวที (ประยุทธ์ ปยุตโต). (2532). พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงขยายความ. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) (2539). การปกครองคณะสงฆ์ไทย. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ : บริษัทสหธรรมิก จำกัด.
- พระไพศาล วิสาโล. (2546). แนวโน้มพระพุทธศาสนาในอนาคต. กรุงเทพฯ : มูลนิธิสดศรีสฤษดิ์วงศ์
- พระไพศาล วิสาโล. (2552). พระพุทธศาสนาไทยในอนาคต แนวโน้มทางออกจากวิกฤต. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์วีพริ้นท์,
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2545). การพัฒนาการนับถือศาสนาของคน. พิมพ์ครั้งที่ 23. กรุงเทพฯ : บริษัทพิมพ์สวย จำกัด.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต). (2551). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลศัพท์. พิมพ์ครั้งที่ 12. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาสัณญา ขนติธมฺโม (ตรีสวัสดิ์). “รูปแบบการปกครองสงฆ์ไทยในอนาคต” วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์. 6 (2).711-712.
- พระสามารถ อานนโท. (2549). ภาวะผู้นำตามหลักสัปปริสธรรม. (ปริญญาณิพนธ์). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- มินตรา ศรีนิมิต. (2563). การปฏิบัติราชการหลักธรรมาภิบาล. Journal of Roi Kaensarn Academi. 5 (1).34
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : ศิริวัฒนาอินเตอร์พริ้นท์.
- สถาบันราชประชาสมาสัย. (2549). ธรรมาภิบาลบันดาลสุข. กรุงเทพฯ : กระทรวงสาธารณสุข.
- วิชาญ ทรายอ่อน. (2559). ปฏิรูปและจรรโลงกิจการพระศาสนา, วารสารสำนักวิชาการ สำนักงานสภาผู้แทนราษฎร. 1-7.
- วินัย วีระวัฒนานนท์. รองศาสตราจารย์ ดร. (2538). สิ่งแวดล้อมและการพัฒนา. กรุงเทพฯ: เรือนแก้วการพิมพ์.
- สนธยา พลศรี. (2547). ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์.
- สุเทพ สุนทรเกสซ์. (2525). “ศาสนาในนครศรีธรรมราช: ศาสนากับการพัฒนาทางสังคม เศรษฐกิจและการเมือง”, รวมบทความประวัติศาสตร์. มปท.
- สุนทร ณ รัชชี. (2539). การปกครองคณะสงฆ์ : อดีต ปัจจุบัน อนาคต, วารสารพุทธศาสนศึกษา. 3 (3). 6-18.
- อำนวย วีรวรรณ. (2555). พระมหากษัตริย์ไทยกับพระพุทธศาสนา. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- Mabel Haynes Bode. (1965) The Pali Literature of Burma, (Rangoon: Barma Research Society.
- Phramongkoldhamvithan. (2019 January – February). To Study on the threefold training for Human Resource Development. Humanities, Social Sciences and arts. 12 (1) 890.